

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-1-101-13>

УДК 316.758-057.91:005.32

Яновська Т.А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ВЧИНЕННЯ ПОСАДОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ОСОБИСТІЮ

Анотація. У статті надається теоретичний аналіз особливостей мотивації вчинення посадових правопорушень особистістю. Звертається увага на поняття мотиваційної сфери особистості, обґрунтовується психологічна специфіка вчинення правопорушень особистістю. Обґрунтовуються методичні основи організації емпіричного дослідження, у якому проводиться психологічний аналіз та інтерпретація отриманих результатів.

Ключові слова: мотивація, мотиваційна сфера, мотивація досягнення, особистість, посадове порушення, вчинення посадового правопорушення, ціннісні орієнтації.

Yanovskaya Tamara

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

PECULIARITIES OF MOTIVATION FOR COMMITTING OFFICIAL OFFENSES BY PERSONALITY

Summary. The article provides a theoretical analysis of the characteristics of the motivation of individual offenses. Attention is paid to the concept of the motivational sphere of personality as a set of motivational formations that a person has: motives, needs and goals, behavioral patterns, interests. The motivational sphere of personality is a complex structural formation, the psychological mechanism of which is determined by the nature of the system of psychological conditions and means used. It is assessed by such parameters as hierarchy, flexibility and breadth; is laid down at an early age and develops throughout life. In addition, it is emphasized that the motivational sphere as a substructure of personality consists not only of current needs and motives, but also stable latent motivational formations: personality orientation, interests, motivational attitudes, desires. That is, the motivational sphere of personality is itself a latent formation, in which specific motives as temporary functional formations appear only sporadically, constantly changing each other. The psychological specifics of committing offenses by a person are substantiated, where, for a full and meaningful consideration of this problem, the general features of the crime and its components are considered, the psychological features of the person prone to committing a crime are characterized. It is emphasized that the cause of the offense has its stages of formation, understanding, actualization and solution and is a complex multi-level causal process. The article emphasizes the objective and subjective causes of offenses, characterizes the causes of misdemeanors, provides features of a typical portrait of the offender. The methodical bases of the organization of empirical research are substantiated. It is emphasized that the proposed methods for studying the specifics of the motivation of officials to commit crimes, allows to obtain a variety of information about the specifics of the motivation of people to commit crimes: provide an opportunity to analyze the ratio of motivation to succeed or avoid failure in the structure of motivation to commit an offense, allow to define aspirations of social prestige, rivalry and achievement of the set purpose as motives of studying of offense, diagnose such features of motivation of the subjects as the attitude to altruism or selfishness, process or result of activity. During the organization of the empirical study, attention was paid to the study of the specifics of the motivation of committing initial offenses by the individual was carried out on the basis of the provision that, that the commission of offenses and crimes in any case is determined by certain motives and values, which reflect the orientation of the individual to selfishness, achieving the desired without taking into account others, increasing one's self-esteem and striving for material well-being. Such value-motivational orientations of the individual motivate him to commit an offense or crime on a conscious level. The study provides psychological analysis and interpretation of the results: misdemeanors are committed by individuals under the influence of success and social prestige, the predominance of focus on performance and goal achievement, selfish respect for respect for independence and material well-being and social well-being and social well-being.

Keywords: motivation, motivational sphere, motivation to achieve, personality, job violation, committing a job offense, value orientations.

Постановка проблеми. Посадова злочинність є актуальною суспільною проблемою для багатьох держав, оскільки збитків від зловживань у посадовій сфері є не лише економічними, але й цивілізаційними, що відкидають спільноти на цивілізаційну периферію, відлякують інвесторів, замінюють демократичні, правові відносини на кримінально-авторитарні. На різке зростання корупції в Україні насамперед вплинули кризові явища в усіх сферах суспільного життя. Виявлення й розслідування посадових злочинів (як елементів корупції) та покарання за їх скоєння визнається одним із найважчих у пра-

востасосовній практиці. Ці завдання неможливо здійснити без глибокого розуміння соціально-психологічних механізмів учинення їх організаторами, співучасниками, пособниками.

Не зважаючи на наявність значної кількості досліджень посадових правопорушень у широкому соціальному, юридичному та юридично-психологічному аспектах, проблема мотивації вчинення посадових правопорушень особистістю залишається не вивченою остаточно, мотиви скоєння таких злочинів потребують чіткого систематизування та розгляду у контексті глибинного розуміння психологічних механізмів поведін-

ки людини. Окрім цього, вирішення проблеми мотивації вчинення посадових правопорушень диктується умовами суспільства. Самі ці фактори й змисли актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що поняття «мотив» є неоднозначним. Його вивчали Л. Божович, як уявлення та ідеї, відчуття й переживання; Х. Хекхаузен, як потреби і потяги, спонуки й схильності; П. Рудик, як бажання й хотіння, звички, думки і відчуття боргу; О. Ковальов, як морально-політичні установки і помисли; К. Платонов, як психічні процеси, стани і властивості особистості; О. Леонтьєв, як предмети зовнішнього світу; А. Маслоу, як установки; В. Вілюнас, як умови існування [1, с. 78–85; 8, с. 123–126].

Мотивацію трактують як сукупність мотивів (К. Платонов), як спонуку, що викликає активність організму і що визначає її спрямованість, як процес психічної регуляції конкретної діяльності (М. Магомед-Емінов), як процес дії мотиву і як механізм, що визначає виникнення, напрям і способи здійснення конкретних форм діяльності (І. Джідарьян), як сукупна система процесів, що відповідають за спонуку і діяльність (В. Вілюнас) [2, с. 135–141; 3, с. 106–111].

Проблеми посадової злочинності та корупції викликають інтерес у багатьох дослідників. Посадові злочини визначають дослідниками (М. Вебер, Г. Маркузе, Р. Мертон, Р. Дарендорф) як неконтрольований атрибут функціонування бюрократичних установ за більшості суспільно-політичних устроїв, оскільки завжди залишаються суперечності між інтересами, цінностями та цілями різних людей, груп, прошарків суспільства та шляхами їх досягнення [4, с. 116–117]. Зокрема, Р. Мертон, Р. Блумер, Г. Зіммель посадову злочинність та корупцію тлумачать як вид девіантної поведінки; Г. Бекер розмежовує посадові зловживання та корупцію гетерогенну (спрямовану на зовнішнє оточення, «клієнтів») та гомогенну (спрямовану на учасників організації, «підлеглих»); Р. Аккерман описує посадову злочинність та корупцію як форми забороненої законом економічної поведінки суб'єктів, що наділені організаційно-розпорядчими функціями, в умовах ризику, пов'язаного зі здійсненням злочину і можливим покаранням за нього; Дж. Фейхтінгер, Ф. Уїрл звертають увагу на те, що корупційні тенденції є постійними явищами, а антикорупційні кампанії мають тимчасовий, циклічний характер [5, с. 98–102; 6, с. 136–140].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, потрібно зазначити, що посадові зловживання та корупція – це неконтрольований, прихований, однак невід'ємний атрибут діяльності будь-яких бюрократичних (невиробничих, управлінських) установ і підрозділів. Їх рівень можна намагатися зменшити, однак цілковито усунути навряд чи можливо, оскільки неможливо повністю контролювати усі рівні суспільної піраміди: контролювати дії працівників, їх керівників, контролерів, які контролюватимуть керівників.

Проте аналіз актуальної проблеми показав, що на сучасному етапі різноманітні аспекти мотивації вчинення посадових правопорушень особис-

тістю, а саме: переважання мотивації досягнення чи уникнення невдач у досліджуваних, їх направленість до соціального престижу, суперництва чи досягнення бажаної мети, неадекватну оцінку власного потенціалу у ролі мотиву вчинення правопорушення є недостатньо вивченими.

Мета статті. Основна мета полягає у теоретичному вивченні та емпіричному дослідженні психологічних особливостей мотивації вчинення посадових правопорушень особистістю. Завдання полягають у теоретичному аналізі феномену мотиваційної сфери особистості, специфіки правопорушень та структури особистості злочинця, сутності посадових правопорушень та чинників і мотивів її вчинення; описі методичних засад та психодіагностичних методик емпіричного дослідження мотивації вчинення посадових правопорушень особистістю; аналізі результатів емпіричного дослідження особливостей мотивації вчинення посадових правопорушень особистістю, змістовної направленості злочинної мотивації у її зв'язку з особливостями ціннісних орієнтацій особистості злочинця.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні брали участь 60 респондентів (25 жінок і 35 чоловіків), які підозрюються у скоєнні посадових правопорушень.

Для визначення особливостей вираженості мотивів досягнення та уникнення невдач осіб схильних до посадових правопорушень, використовуємо методику «Вимірювання мотивації досягнень» (за А. Мехрабіаном) [7, с. 120–122]. Проаналізуємо отримані результати.

Більшість досліджуваних (73%), які підозрюються у скоєнні посадових правопорушень, характеризуються високим рівнем мотивації досягнення успіху. Вони орієнтовані на успіх у будь-якій діяльності, яку виконують швидко та ефективно. Для таких досліджуваних головним є мета, яка повинна бути успішною й швидко досягнутою. Дана мотиваційна тенденція свідчить про те, що у випадку, коли на шляху бажаної мети у таких людей виникатиме необхідність до вчинення протиправної дії, вони, скоріше за все, будуть спроможні до її вчинення. 12% досліджуваних характеризуються середнім рівнем вираженості мотивації до успіху. В одних ситуаціях вони орієнтовані на результат та оптимізуються для його досягнення. В інших ситуаціях – не достатньо важливих для них – такі досліджувані не мають орієнтованості на успіх у діяльності. Тобто, у значимих для них ситуаціях та за певних життєвих і соціально-психологічних умов, такі респонденти схильні до вчинення посадових правопорушень. Натомість, коли значимість ситуації чи вигоди від скоєння правопорушення менше можливих збитків, такі люди не скоять протиправну дію. Також, 15% досліджуваних властиве переважання тенденції до уникнення невдач у діяльності та житті. Вони не орієнтовані на досягнення результатів у діяльності, прагнуть її виконувати формально. Активність таких досліджуваних спрямована переважно на несистематичні намагання досягти хоч якихось результатів, аби не мати покарання. Ці респонденти, скоріш за все, не схильні до скоєння посадових правопорушень. Це пояснюється тим, що вчинення правопорушення завжди пов'язано

з певним ризиком, а такі люди не схильні ризикувати. Проте передбачено, що за певних умов, соціально-психологічного тиску чи шантажу, ці особи також можуть проявляти схильність до посадових правопорушень.

Отже, досліджувані переважно характеризуються вираженою мотивацією досягнення успіху, при меншій вираженості тенденції до уникнення невдач. Дана мотивація розглядається як психологічна детермінанта скоєння посадового правопорушення. Проте з'ясовано, що вагому роль, поряд з мотивацією, у скоєнні протиправних посадових дій особистості мають соціально-психологічні та життєві умови, які задають контексти поведінки суб'єкта.

Співвідношення мотиваційних тенденцій до соціального престижу, суперництва та досягнення поставленої мети, визначенні за результатами методики «МАС» (за М. Кубишкіною) [7, с. 165–167].

Як свідчать дані, серед представників досліджуваної вибірки на високому рівні виражені усі мотиваційні тенденції, передбачені даною методикою. Зокрема, 70% досліджуваних, які підозрюються у скоєнні посадових правопорушень, характеризуються вираженим на високому рівні мотивом соціального престижу. Такі досліджувані виражено налаштовані на отримання соціального визнання та утвердження себе у системі формальних та неформальних соціальних стосунків. Для задоволення даної потреби вони можуть вдатися до посадового правопорушення, адже вагомість соціального визнання для них достатньо велика. Низький рівень даної потреби характерний лише для 12% представників вибірки, а середній – 18%. Такі респонденти мають помірно виражену потребу у соціальному визнанні і, тому, не завжди схильні ризикувати, скоюючи посадовий злочин, для його досягнення.

81% респондентів характеризуються вираженою орієнтацією до суперництва. Вони орієнтовані на протистояння з іншими людьми на шляху досягнення бажаного, суперництво розглядається ними як найбільш вагомий шлях самореалізації у житті. Відповідно, для доведення своєї вагомості та спроможності до суперництва і протистояння з оточуючими, вони також можуть проявляти схильність до вчинення посадових правопорушень. Дана мотиваційна тенденція на низькому рівні вираженості властива 10% респондентів та на середньому – 9%. Ці досліджувані переважно не схильні до вчинення посадових правопорушень через суперництво з іншими людьми, надмірний прояв бажання бути першим.

Окрім цього визначено, що 78% досліджуваних налаштовані на досягнення цілей у житті, бажаного результату, що фактично збігається з мотивацією досягнення. На шляху до поставленої мети, такі досліджувані можуть вдатися до протиправних дій, щоб задовольнити потребу в досягненні мети. Лише 10% досліджуваних мають дану потребу, що є розвинутою на низькому рівні, а 12% – на середньому. Такі досліджувані не мають вираженої мотиваційної тенденції до досягнення мети будь-якими засобами, підкорюються моральним й юридичним нормам. Відповідно, ці респонденти мають низький рівень схильності до вчинення посадових правопорушень.

Розглянемо особливості мотиваційних настанов досліджуваних, що відображають їх спрямованість на процес чи на результат діяльності, діагностовані за методикою «Діагностика соціально-психологічних настанов особистості в мотиваційно-потребовій сфері (за О. Потьомкіною)» [7, с. 281–284]. За отриманими результатами, 82% представників вибірки характеризуються вираженою спрямованістю на результат у діяльності. Вони ставлять перед собою високі цілі та впевнені у своїх можливостях їх досягти, процес трудової діяльності чи шлях до мети не є для них особливо значимими. На шляху до даної мети, за необхідності, такі досліджувані можуть скоїти посадовий злочин та правопорушення, адже вагомість мети для них дуже висока. На процес у діяльності спрямовані лише 12% респондентів, які надають вагу не результату своїх дій, а способам, якими вони їх виконують. Такі досліджувані отримують задоволення від кропіткої праці, яка принесе їм результат. Для 6% представників вибірки властива не визначена мотиваційна тенденція орієнтації на результат чи процес діяльності. Тобто, вони можуть проявляти направленість як на досягнення бажаного, так і на отримання задоволення від процесу діяльності.

Проаналізуємо вираженість якостей альтруїзму та егоїзму серед досліджуваних. Ці респонденти (74%) більше орієнтовані на прояви егоїзму у соціальній взаємодії. Тобто, у житті й професійній діяльності вони спрямовані більше на задоволення своїх, суб'єктивно-значимих інтересів та потреб. Виражена орієнтація на егоїзм є вагомим чинником скоєння посадових правопорушень, адже у своїй суті передбачає використання іншої людини чи ситуації як ресурсу для досягнення своїх прагнень, що є переважаною рисою егоїстів. Виражена соціально-психологічна установка на альтруїзм характерна лише 13% досліджуваних, які налаштовані на допомогу іншим людям, навіть, за рахунок нанесення шкоди своїм інтересам та не отримання своїх вигід у певних ситуаціях життя та діяльності. Отже, у осіб, які підозрюються у скоєнні посадових правопорушень переважають мотиви досягнення соціального престижу, суперництва, досягнення мети, направленості на результат та егоїзму, що можуть виступати мотиваційним підґрунтям для вчинення посадових правопорушень. При цьому, орієнтація на альтруїзм та направленість на процес діяльності майже не властиві представникам вибірки.

Спрямованість мотиваційної сфери особистості пов'язана із властивими їй ціннісними орієнтаціями, які визначають загальну спрямованість особистості у житті та роботі, виходячи із найбільш вагомих пріоритетів для неї. Ціннісні орієнтації відіграють важливу роль у процесі життєдіяльності та професійної діяльності, оскільки спрямовують активність особистості на певні сфери діяльності, а у випадку кризової ситуації (яка часто провокує людину до вчинення протиправних дій) визначають пріоритетні для особистості напрямки поведінки. За результатами методики «Ціннісні орієнтації» (за М. Рокічем) було встановлено ціннісні орієнтації досліджуваних, які є найбільш вираженими [7, с. 362–365].

Як свідчать результати дослідження, серед респондентів найбільш виражені термінальні

цінності: матеріально забезпечене життя (38%) та продуктивне життя (32%). Тобто, особи, які підозрюються у скоєнні посадових правопорушень, налаштовані у житті на досягнення матеріального благополуччя та результативності у різних сферах діяльності. Такі цінності, що властиві досліджуваним, спрямовують їх до досягнення бажаного будь якими шляхами, оскільки цінності виступають надситуативними регуляторами активності. Переваження таких цінностей є підставою для вчинення ними посадових правопорушень, адже метою правопорушення майже завжди є досягнення матеріального статку та зайняття бажаного соціального становлення. Посередньо виражені термінальні цінності досліджуваних: впевненість у собі (9%) та наявність хороших і вірних друзів (6%). Найменш вираженими цінностями представників вибірки є щасливе сімейне життя, активне дієве життя, розвиток та розваги (по 3%). Решта термінальних цінностей, представлених у методиці не виявлені у вибірці досліджуваних, і, відповідно, не регулюють їх життєдіяльність. При цьому, морально значимі цінності практично не виявлені серед досліджуваних. Таким чином, цінності осіб, яких підозрюють у скоєнні посадових правопорушень, відображають їх спрямування до досягнення матеріального благополуччя та високого соціального положення, що відповідним чином організовує їх життя і може провокувати посадові правопорушення.

Найбільш вагомими інструментальними життєвими цінностями досліджуваних є незалежність (42%) та ефективність у справах (21%). Тобто, для досягнення термінальних цінностей матеріального благополуччя та бажаного соціального положення особи, яких підозрюють у скоєнні посадових правопорушень, вважають найбільш необхідними та доцільними незалежність у думках і вчинках та ефективність у діяльності. Інші інструментальні цінності виражені значно меншою мірою. Зокрема, сміливість як найбільш вагомий цінність визначають 6% досліджуваних, раціоналізм – 6%, високі вимоги до життя, освіченість, широту поглядів, самоконтроль та ретельність – відповідно по 3%. Такі цінності незначною мірою впливають на життєдіяльність досліджуваних, хоча для певної частини сміливість та раціоналізм є переважачими інструментальними цінностями. При цьому визначено, що цінності відповідальності, чуйності, терпимості, охайності та вихованості взагалі не властиві представникам досліджуваної вибірки, не властиві на високому рівні вираженості жодному із досліджуваних.

На наступному етапі дослідження порівнюємо відсоткові значення найбільш значимих термінальних та інструментальних цінностей у досліджуваних, які відрізняються за властивими їм мотиваційними орієнтаціями. При цьому, до груп із різними мотиваційними орієнтаціями віднесені респонденти, які за методиками «Вимірювання мотивації досягнення» та «МАС» мають виражену орієнтацію на досягнення цілей та уникнення результатів. Як свідчать дані, досліджувані із різною мотивацією характеризуються відмінними цінностями. Зокрема, термінальна цінність властива 56% досліджуваних

першої групи і 11% – другої, продуктивного життя – 9% та 34%, впевненості у собі – 32% і 5%, цікавої роботи – 3% і 21% відповідно. Тобто, можемо стверджувати, що між мотивацією осіб, яких підозрюють у скоєнні посадових правопорушень, та їх цінностями є наявний зв'язок. Досліджувані з переважанням мотиву досягнення успіху характеризуються вираженими цінностями матеріально забезпеченого життя та впевненості у собі. Натомість, досліджувані, яким властива мотивація уникнення невдач, більше спрямовані на цінності продуктивного життя та цікавої роботи. Дещо інша тенденція спостерігається за показниками вираженості інструментальних цінностей: незалежність властива 38% представників першої та 7% другої групи, ефективність у справах – 32% і 11%, сміливість – 21% і 24%, раціоналізм – 6% і 5%. Тобто, можемо стверджувати, що респонденти із переважачою мотивацією досягнення характеризуються вираженими інструментальними цінностями незалежності та ефективності у справах. Натомість, цінності сміливості й раціоналізму властиві рівномірно представникам обох груп.

Також проведено порівняльний аналіз зв'язків між альтруїстичною та егоїстичною орієнтацією осіб, яких підозрюють у скоєнні посадових правопорушень, із їх цінностями. За отриманими результатами, респонденти двох груп відрізняються за властивими їм ціннісними орієнтаціями. Зокрема, цінність матеріально забезпеченого життя властива 41% представників першої та 6% другої групи, продуктивного життя – 28% і 25%, впевненості у собі – 22% і 12%, цікавої роботи – 6% і 25% відповідно. Тобто, досліджувані, орієнтовані на егоїзм у ставленні до соціального оточення, більше орієнтовані на цінності матеріального забезпечення, ніж досліджувані, орієнтовані на інших людей. При цьому, обидві групи досліджуваних надають переваги цінностям продуктивного життя, впевненості у собі та цікавої роботи. Також, цінність незалежності більш властива 25% егоїстичних респондентів та 3% альтруїстів досліджуваної вибірки. При цьому, інші переважачі цінності рівномірно властиві досліджуваним двом груп.

Отже, особистостям, які схильні до скоєння посадових правопорушень властива виражена мотивація досягнення успіху та соціального престижу, переважання орієнтації на результат діяльності та досягнення мети, задоволення егоїстичних потреб поваги. При чому, вираженість таких мотивів пов'язана з особливостями ціннісних орієнтацій підозрюваних у вчиненні посадових правопорушень, переважання у них термінальних цінностей матеріально забезпеченого та продуктивного життя, досягнення впевненості у собі. Наявна у підозрюваних мотивація, також пов'язана з домінуванням інструментальних цінностей незалежності, сміливості, раціоналізму та ефективності у справах.

Висновки і пропозиції. Аналіз проблеми свідчить, що більшість респондентів, які підозрюються у скоєнні посадових правопорушень, характеризуються високим рівнем мотивації досягнення успіху, орієнтовані на успіх у будь якій діяльності, яка виконується ними швидко й ефективно. Іншій частині досліджуваних влас-

тивим є домінування тенденції до уникнення невдач у життєдіяльності, не орієнтовані на досягнення результатів у діяльності, яку, переважно, виконують формально.

Для цих досліджуваних є характерним виражений на високому рівні мотив соціального престижу, вони налаштовані на отримання соціального визнання та утвердження себе у системі формальних й неформальних стосунків, заради чого можуть вдатися до посадового правопорушення. Ці респонденти орієнтовані на суперництво, на протистояння з іншими людьми на шляху до досягнення бажаного, що також є причиною до вчинення посадових правопорушень. Вони характеризуються вираженою спрямованістю на результат у діяльності, більш орієнтовані на прояви егоїзму у соціальній взаємодії та задоволення суб'єктивно-значимих інтересів та потреб. Дана орієнтація є вагомим чинником скоєння посадових правопорушень.

Найбільш вираженими термінальними цінностями досліджуваних є матеріально-забезпечене та продуктивне життя, найбільш вагомими життєвими цінностями – незалежність

й ефективність у справах. Також стверджуємо про наявність зв'язку між мотивами та цінностями респондентів. Серед досліджуваних з мотивом досягнення успіху, найбільш вираженими цінностями є матеріально забезпечене життя, впевненість у собі, незалежність та ефективність у справах. Дані цінності можемо вважати основою для виникнення мотивації злочинної поведінки. Егоїстичні досліджувані є більш орієнтованими на матеріально забезпечене життя та незалежність, ніж альтруїстичні. Таким чином, посадові правопорушення здійснюються особами під впливом мотивів досягнення успіху та соціального престижу, домінування орієнтації на результат діяльності та досягнення мети, задоволення егоїстичних потреб поваги, які підкорені впливу цінностей незалежності та досягнення матеріального благополуччя і соціального ствердження. Отримані результати дослідження можуть бути використані у діяльності психологічної служби правоохоронних органів, пенітенціарних та освітніх закладів, спрямованої на попередження формування злочинної мотивації у молоді.

Список літератури:

1. Занюк С.С. Психологія мотивації : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 304 с.
2. Колот А.М. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2002. 337 с.
3. Кудріна Т.С. Психологія мотивації : підручник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008. 239 с.
4. Литвин О.В. Детермінанти корупційних правопорушень у розрізі протидії корупції в податкових органах. *Міжнародний науковий вісник : збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2014. Вип. 1(4). С. 115–121.
5. Лозинський О.М. Соціально-психологічні передумови посадових правопорушень. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 96–109.
6. Макаревич О.В. Мотивація як підґрунтя дій особистості. *Соціальна психологія*. 2006. № 2(16). С. 134–141.
7. Моргун В.Ф. Основи психологічної діагностики : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Ф. Моргун, І.Г. Тітов. Київ : Видавничий дім «Слово», 2009. 464 с.
8. Скрипченко О.В. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2005. 464 с.

References:

1. Zaniuk S.S. (2002) *Psikhologiiia motivatsii* [Psychology of tivation]. Kyiv: Libid. (in Ukrainian)
2. Kolot A.M. (2002) *Motivatsiia personalu* [Staff motivation]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
3. Kudrina T.S. (2008) *Psikhologiiia motivatsii* [Psychology of tivation]. Kyiv: VPTS «Kyivskii universitet». (in Ukrainian)
4. Litvin O.V. (2014) *Determinanti koruptsiinikh pravoporushen u rozrizi protidii koruptsii v podatkovikh organakh* [Determinants of corruption offenses in terms of combating corruption in tax authorities]. *Mizhnarodnii naukovii visnik* [International Scientific Bulletin]. *Zbirnik naukovikh prats Natsionalnogo universitetu derzhavnoi podatkovoi sluzhbi Ukraini*, vol. 1(4), pp. 115–121.
5. Lozinskii O.M. (2011) *Sotsialno-psikhologichni peredumovi posadovikh pravoporushen* [Socio-psychological preconditions of official offenses]. *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, no. 2, pp. 96–109.
6. Makarevich O.V. (2006) *Motivatsiia yak pidgruntia dii osobistosti* [Motivation as the basis of personality actions]. *Social Psychology*, no. 2(16), pp. 134–141.
7. Morgun V.F., Titov I.G. (2009) *Osnovi psikhologichnoi diagnostiki* [Fundamentals of psychological diagnosis]. Kyiv: Vidavnichii dim «Slovo». (in Ukrainian)
8. Skripchenko O.V. (2005) *Zagalna psikhologiiia* [General Psychology]. Kyiv: Libid. (in Ukrainian)